

Демчик К. І. Принципи та умови добору художніх картин для естетичного виховання старших дошкільників / К. І. Демчик // Современные проблемы и перспективы развития науки и образования : материалы II Междунар. науч.-практ. конф. (15–17 апреля 2013 года) : научный журнал «Аспект». – Донецк : Цифровая типография, 2013. – № 5 (Т. 2). – С. 46–49.

I.5. Психологія та педагогіка

ПРИНЦИПИ ТА УМОВИ ДОБОРУ ХУДОЖНІХ КАРТИН ДЛЯ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

К. І. Демчик

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка,
м. Кам'янець-Подільський (Україна)

Постановка проблеми. У сучасних умовах щорічного реформування дошкільної освіти неможливо без такої ланки всебічного розвитку та виховання дітей дошкільного віку як художньо-естетичне виховання. Як відомо, з візуальною ілюстративною інформацією людина зустрічається протягом всього життя: спочатку це ілюстрації в дитячих книжках, потім графічні малюнки, схеми, таблиці тощо. Що ж стосується художніх картин, то з ними перше знайомство відбувається також в дошкільному віці на заняттях в ДНЗ, під час екскурсій на художні виставки та в музеї образотворчого мистецтва.

Аналіз досліджень і публікацій. До проблеми використання художніх картин у художньому та естетичному вихованні дітей дошкільного віку звертались та досі працюють ряд науковців (В. Белінський, В. Єзикеєва, Т. Комарова, Н. Сакуліна, Г. Сухорукова, Є. Фльоріна, Р. Чумічова та інші), які низку своїх спеціальних досліджень присвятили питанню про доступність творів живопису для дошкільників. Серед багатьох аспектів цієї проблеми їх особливо турбувало питання про добір художніх картин для дітей.

Метою публікації є аналіз існуючих та узагальнення вагомих принципів та умов добору художніх картин для естетичного виховання старших дошкільників.

Основні результати дослідження. Загальновідомо, що вкрай важливим та актуальним у сьогоденні є виховання всебічно розвиненої особистості. Однією із сфер виховання, яка потребує використання творів образотворчого мистецтва, зокрема, живописних картин, є художнє виховання. Зважаючи на це існує ряд особливостей, які важливу у доборі таких творів. Так, зміст картин, має бути багатим та різноманітним, оскільки, як підкреслювала В. Єзикеєва, образи реалістичного мистецтва зрозумілі й доступні: художник передає не тільки зовнішній вигляд речей, але й дає їх розуміння, виражає своє ставлення до тих чи інших явищ. Проте не кожна картина, на думку дослідниці, може бути доступна дітям: твори можуть відбивати й незрозумілі почуття та ставлення, про це треба пам'ятати, добираючи твори для дошкільників.

В. Белінський, ідентифікуючи художні картини як засіб розвитку естетичних почуттів, зауважував, що потрібно “давати дітям твори, наскільки можливо доступні для них, але вишукані, але зігріті теплотою почуття і ознаменовані у більшій чи меншій мірі ступенем істинного таланту” [1, с. 114].

Продовжуючи думку вченого, В. Єзикеєва також наголошувала на тому, що у сюжетній картині має бути виразно окреслено, схарактеризовано кожний образ, щоб дітям з тих чи інших ознак було зрозуміло, кого зображено, що він робить, де і коли відбувається подія. Істотне значення для розуміння творів, зазначає дослідниця, має композиція. Чітке виділення основного, головного розташування персонажів або кольором, розміром полегшує сприймання цілого та розуміння зображеного [3, с. 16].

Як показав аналіз наукових праць, усі вчені, які досліджували процес використання художніх картин у роботі з дітьми старшого дошкільного віку, до певної міри розглядали вимоги до художніх картин і доповнювали їх перелік. Зокрема, Н. Кириченко, вивчаючи умови використання живопису на заняттях з сюжетного малювання у старшому дошкільному віці, до вище перелічених додавала ще й таку основну вимогу: використані художником засоби зображення змісту картини мають бути виразними й зрозумілими дітям [2, с. 22].

Зауважимо, що теоретики дошкільного виховання В. Космінська, Т. Казакова та Н. Халезова вважали за необхідність враховувати ідейно-виховну спрямованість, доступність змісту, особливість кольорового вирішення художніх картин при доборі їх для ознайомлення дітей старшого дошкільного віку [4, с. 96]. У процесі вивчення проблеми ознайомлення дітей шостого року життя із соціальною значимістю змісту жанрового живопису, Р. Чумічова найбільш ґрунтовно в аспекті свого дослідження зупинялась на змістовній складовій картин. Вкрай важливим виявилось те, що через сприймання живопису (жанрового, портретного, натюрморту, пейзажу) відбувається гуманізація особистості дитини [5, с. 13–14]. Зважаючи на це дослідниця особливо акцентує увагу на принципі актуальності соціального змісту, вираженого в жанровому живописі, а також виділяє принцип різноманітності засобів виразності і манер виконання, використаних художниками, оскільки для глибини сприймання художньої цінності картини важлива єдність у сприйнятті змісту (що зображено) і засобів виразності (як зображено).

Р. Чумічова була глибоко переконана у особливій важливості принципу, на якому потрібно зупинитись, відбираючи художні картини для дітей дошкільного віку, є акцентування уваги на індивідуальному творчому баченні художниками реальної дійсності в схожих темах творів. Практика показує, що часто п'ятирічних дітей ознайомлюють з творами різних художників на одну і ту ж тематику. До приміру, С. Шишко “Осінь над Дніпром” та Й. Бокшай “Осінь. Радванський ліс”. У даному випадку важливо навчити бачити і порівнювати різні манери зображення, формувати власну точку зору, особистісне ставлення до оцінювання манер творців. З цього приводу Р. Чумічова чітко вказувала на те, що ознайомлення дітей з картинами, схожими за своїм змістом, але виконаними різними художниками, впливає на

становлення у дошкільників особистісного емоційно-оціночного ставлення до твору, що сприймається, як формування зачатків естетичного смаку [5, с. 15].

Таким чином, можна зробити висновок про те, що в педагогіці використання творів живопису в роботі з дошкільниками педагог повинен зважати на вікові особливості його сприймання і складність художніх образів цього мистецтва як об'єктів сприймання.

Підсумовуючи проаналізоване, можна виділити такі основні принципи відбору творів живопису для педагогічної роботи з дітьми: 1) принцип актуальності (відображення цікавих подій сучасного життя дорослих і дітей; сезонних змін в природі); 2) принцип доступності (твори живопису повинні бути зрозумілими дітям як за змістом, так і за засобами виразності); 3) принцип різноманітності засобів виразності і манер виконання, використаних художниками; 4) принцип опори на індивідуальне творче бачення життя художниками в схожих темах творів (ознайомлення дітей з картинами, схожими за своїм змістом, але виконаними різними художниками); 5) принцип естетичного виховання на кращих зразках світового і вітчизняного живопису.

До перелічених вище принципів ми вважаємо за необхідне доповнити дуже важливий принцип транслявання через твори різноманітних загальнолюдських і естетичних цінностей: краси дарів природи і предметів побуту (натюрморт); гарних краєвидів у різні пори року (пейзаж), зовнішньої і внутрішньої краси людини (портрет).

Ще один принцип, який вважаємо за необхідне запропонувати, це принцип проблемно-пошукового характеру творів. Потрібно вибирати такі картини, які б спонукали дитину до пошуку дрібних або уміло прихованих художником об'єктів, до фантазування та домислення сюжету картини тощо.

Висновки. Таким чином, на основі проаналізованих вимог до творів живопису та виділених основних принципів їх відбору для дітей, можна означити умови, за яких буде успішним формування ціннісного ставлення до живопису у дітей старшого дошкільного віку та активізація особистісного фактору їх оцінки художньої картини. Це близькість сюжету картин до життєвих вражень дошкільників. Те, що близьке дитині, сприймається набагато краще та ефективніше, глибше впливає на оцінку. Це відсутність перевантаження творів великою кількістю предметів, оскільки це розсіює увагу дітей, тим самим понижує здатність до оцінювання. Картини мають бути яскравими, контрастними та гармонійними за колоритом, приваблювати дитину, "притягувати", спонукаючи до вираження нею почуттів і вербальних оціночних суджень. Для формування оцінних суджень важливо використовувати кілька картин, схожих за змістом, але різних за манерою виконання, щоб діти могли бачити індивідуальне творче бачення художником подій та явищ оточуючої дійсності. Твори живопису повинні складати для дитини цінність (духовну, моральну, естетичну, етичну тощо), оскільки в процесі знайомства з ними вона переймає досвід художника-творця, привласнює його. У виховному відношенні вкрай важливо, які цінності транслюють твори живопису в соціум і яке ставлення до них може проявитись у дітей шостого року життя, коли вони будуть розуміти, що картина не лише

засіб вираження задуму художника, але й як транслятор “доброго-поганого”, “прекрасного-потворного”, “комічного-трагічного” тощо.

Список літератури

1. Белинский В. Г. Полное собрание сочинений. – Т. II. – М. : Изд-во АН СССР, 1953.
2. Кириченко Н. Т. Сюжетне малювання в дитячому садку. – К. : Рад. шк., 1986. – 112 с., ил.
3. Методика навчання малювання, ліплення і аплікації в дитячому садку. / За ред. Н. П. Сакуліної. Підр. для дошк. педучилищ. – Переклад з 4 вищ. і доп. рос. вид., затвердженого Міністерством освіти РСФСР. – К. : “Рад. школа”, 1968.
4. Теория и методика изобразительной деятельности в детском саду. В. Б. Косминская, Е. И. Васильева, Р. Г. Казакова и др. Уч. пос. для студ. пед. инст. по спец. “Дошкольная педагогика и психология”. – М. : “Просвещение”, 1977.
5. Чумичёва Р. М. Дошкольникам о живописи : Кн. для воспитателя дет. сада. – М. : Просвещение, 1992. – 126 с.